

The database and potential analysis of cultural tourism in the Eastern Economic Corridor (EEC)

Siriwan Somnuk¹, Umpika Sawatwong²

Faculty of Humanities and Social Science, Burapha University, Thailand

Email: siriwans@go.buu.ac.th, umpika@go.buu.ac.th

Received July 2, 2022

Revised September 5, 2022

Accepted March 10, 2023

Abstract

The purposes of this research were 1) to study, survey and collect data on tourist attractions in 3 provinces of the Eastern Economic Corridor (EEC) consisting of Chachoengsao, Chonburi, and Rayong, 2) to analyze the potential of cultural attractions and 3) to establish community-based tourism routes and community lifestyles. In terms of tourism potential of each province, from the set of data of tourism statistics in each province shown that each province has a relatively high tourism sector that plays an important role in economic expansion at the provincial level and the supporting factors for tourism potential are: 1) fundamental factors such as the infrastructure and facilities that are various and convenience. In terms of tourism resources, located in EEC, Chonburi, Rayong, and Chachoengsao own a variety of natural attractions and diverse geographies. The last one is a government policy to support the development of the tourism sector in EEC as well as having a long history; and 2) Tourism products, a variety of tourist attractions, and tourism activities. In terms of tourist attractions, this research has classified tourist attractions into seven types: ecotourism, agri-tourism, ethnic tourist attractions, cultural attractions, historical attraction, community tourism, and community lifestyle natural attractions and explore tourist attractions in the EEC area of 3 provinces a total of 41 ecotourism sites were explored, 48 agricultural sites, three ethnic tourism sites, 114 cultural sites, 182 historical sites, and 87 community and community tourism sites, places and all-natural attractions 97 in the preparation of the tour route due to the number of tourist attractions in all three provinces; there are many and various types. Then, the route can be made as follows: 1) Chachoengsao, agricultural way, natural way, Khlong Si Yat Reservoir, Khao Ang Rue Nai (Phanom Sarakham, Sanam Chaikhet, Tha Takiab) way of faith the way of history and culture of the city of Paet Riw (Chachoengsao-Bang Khla-Khlong Khuean), Ban Pho agricultural way, Bang Pakong way, natural mangrove forest (Ban Pho-Bangpakong) 2) Chonburi, the path of faith in Chonburi city, the Salt Field, and the Mangrove forest (Chonburi city), the way of the local fishing community, the way of the beauty of Rattanakosin architecture (Ang Sila-Sriracha-Bang Phra-Koh Sichang) the way of life of Bang Lamung community. enjoy a variety of cultures (Bang Lamung-Sattahip) way of farming community Phanat Nikhom-Phanthong-Ban Bueng history and culture 3) Rayong,

¹ Lecturer, Faculty of Humanities and Social Science, Burapha University, 169 Longhaad Bangsaen Road, Saensuk, Mueang, ChonBuri 20131 Thailand.

² Lecturer, Faculty of Humanities and Social Science, Burapha University, 169 Longhaad Bangsaen Road, Saensuk, Mueang, ChonBuri 20131 Thailand.

the way of the community organic farming methods, agritourism in Rayong province (Pluak Daeng-Wang Chan-Khao Chamao), fishing way, agricultural way, history and culture of Rayong (Klaeng-Mueang Rayong). The agricultural way in the midst of industrial area (Pattana Industrial Estate - Ban Khai - Ban Chang)

Keywords: database, community attraction, and community, lifestyle cultural attraction, visitor

JEL classification codes: Z10, Z30

การจัดทำฐานข้อมูลและการวิเคราะห์ศักยภาพของ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตพื้นที่พิเศษภาคตะวันออก

ศิริวรรณ สมนึก¹ และอำพิกา สวัสดิ์วงศ์²

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ประเทศไทย

Email: siriwans@go.buu.ac.th, ampika@go.buu.ac.th

บทคัดย่อ

ในงานวิจัยนี้ ทำการศึกษา สำรวจ รวบรวมข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวในเขตพื้นที่พิเศษภาคตะวันออก ฉะเชิงเทรา ชลบุรี และระยอง โดยวิธีการออกแบบสำรวจและบันทึกข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว ลักษณะ การท่องเที่ยว กิจกรรมและจุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยว เพื่อจัดทำเป็นฐานข้อมูล ในการวิเคราะห์ ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้น ใช้ข้อมูลสถิติที่รวบรวมจากกระทรวงการท่องเที่ยว และกีฬา ธนาคารแห่งประเทศไทย และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่นๆ นอกจากนี้มีการจัดทำเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงชุมชนและวิถีชุมชนเพื่อใช้เป็นข้อมูลการเดินทางท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวได้ต่อไป ซึ่งในการศึกษาในด้านศักยภาพการท่องเที่ยวของแต่ละจังหวัดพบว่า จากการรวบรวมข้อมูลสถิติการ ท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัด ฉะเชิงเทรา ชลบุรี และระยอง แสดงให้เห็นว่า แต่ละจังหวัดมีภาคการ ท่องเที่ยวที่มีบทบาทสำคัญต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจในระดับจังหวัดค่อนข้างสูง โดยเฉพาะใน จังหวัดชลบุรี แนวโน้มการขยายตัวของสถิติการท่องเที่ยว อาทิ รายได้จากการท่องเที่ยว จำนวน นักท่องเที่ยว และผู้เยี่ยมชม มีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ปัจจัยสนับสนุนด้านศักยภาพการ ท่องเที่ยวได้แก่ 1. ปัจจัยพื้นฐาน (Fundamental Factor): เป็นพื้นที่ที่มีโครงสร้างพื้นฐานและสิ่ง อำนวยความสะดวก มีนโยบายสนับสนุนการพัฒนาภาคการท่องเที่ยว มีแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่ อุดมสมบูรณ์และหลากหลาย รวมทั้งมีความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ยาวนาน และ 2. สินค้าการ ท่องเที่ยว (Tourism Products) หลากหลายทั้งด้านแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยว

ในด้านจำนวนแหล่งท่องเที่ยว ที่วิจัยได้จำแนกแหล่งท่องเที่ยวออกเป็น 7 ประเภท ซึ่งจาก การสำรวจแหล่งท่องเที่ยว ในเขตพื้นที่ EEC พบว่า แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สำรวจได้ ทั้งหมด 41 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ทั้งหมด 48 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ ทั้งหมด 3 แห่ง แหล่ง ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ทั้งหมด 114 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ทั้งหมด 182 แห่ง แหล่ง ท่องเที่ยวเชิงชุมชนและวิถีชุมชน ทั้งหมด 87 แห่ง และแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ทั้งหมด 97 แห่ง

¹ อาจารย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา 169 แสนสุข เมือง ชลบุรี 20131, ประเทศไทย

² อาจารย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา 169 แสนสุข เมือง ชลบุรี 20131, ประเทศไทย

ในการจัดทำเส้นทางการท่องเที่ยวขึ้น เนื่องจากจำนวนแหล่งท่องเที่ยวของทั้ง 3 จังหวัดมีจำนวนมากและหลากหลายประเภท จึงสามารถจัดทำเส้นทางได้ดังนี้ 1. จังหวัดพะเยา เส้นทางวิถีเกษตร วิถีธรรมชาติ อ่างเก็บน้ำคลองสิียด เขาอ่างฤๅไน (พนมสารคาม สนามชัยเขต ท่าตะเียบ) เส้นทางวิถีชุมชนชาวสวน วิถีแห่งศรัทธา วิถีประวัติศาสตร์วัฒนธรรมเมืองแปดริ้ว (เมืองพะเยา-บางคล้า-คลองเขื่อน) เส้นทางวิถีเกษตรบ้านโพธิ์ วิถีบางปะกง ชลธรรมชาติป่าชายเลน (บ้านโพธิ์-บางปะกง) 2. จังหวัดชลบุรี เส้นทางวิถีแห่งศรัทธาคนเมืองชลบุรี วิถีนาเกลือ วิถีป่าชายเลน (เมืองชลบุรี) เส้นทางวิถีชุมชนประมงพื้นบ้าน วิถีแห่งความงามสถาปัตยกรรมรัตนโกสินทร์ (อ่างศิลา-ศรีราชา-บางพระ-เกาะสีชัง) เส้นทางวิถีชุมชนคนบางละมุง เพลิดเพลินกับความหลากหลายวัฒนธรรม (บางละมุง-สัตหีบ) เส้นทางวิถีชุมชนเกษตรกรรม วิถีประวัติศาสตร์วัฒนธรรมพนัสนิคม-พานทอง-บ้านบึง 3. จังหวัดระยอง เส้นทางวิถีชุมชน วิถีเกษตรอินทรีย์ การท่องเที่ยวเชิงเกษตรจังหวัดระยอง (ปลวกแดง-วังจันทร์-เขาชะเมา) เส้นทางวิถีประมง วิถีเกษตร ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมเมืองระยอง (แกลง-เมืองระยอง) เส้นทางวิถีเกษตรท่ามกลางเขตอุตสาหกรรม (นิคมพัฒนา-บ้านค่าย-บ้านฉาง)

คำสำคัญ ฐานข้อมูล แหล่งท่องเที่ยวชุมชนและวิถีชุมชน แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ผู้เยี่ยมชม
JEL classification codes: Z10, Z30

1. ที่มาและความสำคัญ

ด้วยปัญหาทางด้านการเศรษฐกิจโลกที่ชะลอตัว ส่งผลต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เนื่องจากเศรษฐกิจไทยในช่วงที่ผ่านมาพึ่งพาภาคการส่งออกสินค้าเป็นหลักอย่างไรก็ดี ปัจจุบันเศรษฐกิจไทยมีภาคการท่องเที่ยวที่ช่วยให้นายได้เข้าประเทศและมีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศเป็นอย่างมาก โดยจากข้อมูลสถิติของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา และสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พบว่าในปี 2562 ภาคการท่องเที่ยวให้นายได้เข้าประเทศคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 16.15 ของ GDP นอกจากนี้ภาคการท่องเที่ยวของไทยยังเป็นภาคเศรษฐกิจที่มีศักยภาพ โดยจากการจัดอันดับ ของ World Economic Forum ในรายงาน Travel & Tourism Competitiveness Report 2019 ได้จัดอันดับความสามารถการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวของไทยในปี พ.ศ. 2562 เป็นอันดับที่ 31 ของโลก หรืออันดับที่ 3 ในกลุ่มอาเซียน รองจากสิงคโปร์และมาเลเซีย (กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2562) มีอันดับขีดความสามารถด้านการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น 3 อันดับเมื่อเทียบกับปีก่อนหน้า

การพัฒนาขีดความสามารถด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทย ทำให้เกิดการขยายตัวของภาคการท่องเที่ยว ทั้งการท่องเที่ยวของคนในประเทศและชาวต่างประเทศเพิ่มขึ้น สร้างรายได้ให้กับประเทศ ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับประเทศ

จากข้อมูลสถิติของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา พบว่า ในปี พ.ศ. 2562 ประเทศไทยมีรายได้จากการท่องเที่ยวแยกตามภูมิภาคได้ดังตารางที่ 1 และภาพที่ 1

Table 1. Tourism revenue by region and type of visitor in 2019 (unit: million of baht)

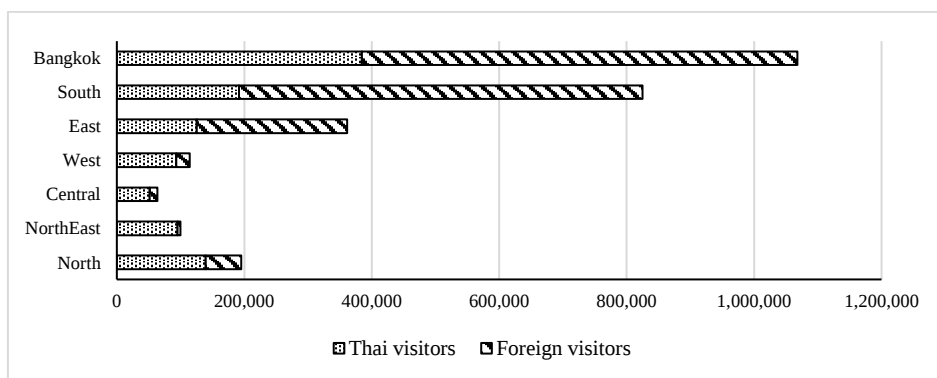
Region	Thai	Foreigners
North	139,624.90	55,714.77
Northeast	95,123.27	4,616.63
Central	51,655.01	12,201.60
West	93,474.97	21,041.57
East	125,593.47	235,962.99
South	191,682.97	633,397.93
Bangkok	384,604.50	683,209.26

Source: Department of Tourism and Sport, 2019

จากตารางที่ 1 รายได้จากการท่องเที่ยวของผู้เยี่ยมชมคนไทยและชาวต่างประเทศจำแนกตามเขตภูมิภาคต่าง ๆ ของปี พ.ศ. 2562 พบว่า ประเทศไทยมีรายได้จากการท่องเที่ยวรวมผู้เยี่ยมชมคนไทยและชาวต่างประเทศรวม 2,727,903.84 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 24.97 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ เมื่อเปรียบเทียบกับรายได้จากการท่องเที่ยวในแต่ละภูมิภาค พบว่า กรุงเทพมหานครเป็น

เขตพื้นที่ที่มีรายได้จากการท่องเที่ยวสูงที่สุด 1,067,813.76 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 39.14 ของรายได้จากการท่องเที่ยวรวมทั้งประเทศ และรายได้จากนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศมีสัดส่วนที่สูงกว่ารายได้จากนักท่องเที่ยวชาวไทย คือร้อยละ 63.98 และ 36.02 ตามลำดับ ขณะที่ ภาคใต้และภาคตะวันออก เป็นเขตพื้นที่ที่มีรายได้จากการท่องเที่ยวสูงเป็นอันดับที่ 2 และ 3 โดยภาคใต้มีรายได้จากการท่องเที่ยวรวม 825,080.90 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 30.25 ของรายได้จากการท่องเที่ยวรวมทั้งประเทศ เมื่อจำแนกรายได้ตามประเภทของผู้เยี่ยมชม พบว่ารายได้จากนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศมีสัดส่วนที่สูงกว่ารายได้จากนักท่องเที่ยวชาวไทยเช่นเดียวกัน คือ ร้อยละ 76.77 และ 23.23 ตามลำดับ ส่วนในภาคตะวันออก มีรายได้จากการท่องเที่ยวรวม 361,556.46 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 13.25 ของรายได้จากการท่องเที่ยวรวมทั้งประเทศ รายได้จากนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศมีสัดส่วนที่สูงกว่ารายได้จากนักท่องเที่ยวชาวไทยเช่นเดียวกัน คือ ร้อยละ 65.26 และ 34.74 ตามลำดับ

ขณะที่ในภาคเหนือ ภาคตะวันตก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคกลางนั้น กลับมีรายได้จากการท่องเที่ยวของผู้เยี่ยมชมชาวไทยในสัดส่วนที่สูงกว่ารายได้จากการท่องเที่ยวของผู้เยี่ยมชมชาวต่างประเทศ ดังภาพที่ 1 โดยภาคเหนือมีรายได้จากการท่องเที่ยวรวม 195,339.67 ล้านบาท เป็นรายได้จากนักท่องเที่ยวชาวไทย 139,624.90 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 71.48 และรายได้จากผู้เยี่ยมชมชาวต่างประเทศ 55,714.77 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 28.52 ภาคตะวันตก มีรายได้จากการท่องเที่ยวรวม 114,516.54 ล้านบาท เป็นรายได้จากนักท่องเที่ยวชาวไทย 93,474.97 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 81.63 และรายได้จากผู้เยี่ยมชมชาวต่างประเทศ 21,041.57 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 18.37 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีรายได้จากการท่องเที่ยวรวม 99,739.90 ล้านบาท เป็นรายได้จากผู้เยี่ยมชมชาวไทย 95,123.27 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 95.37 และรายได้จากผู้เยี่ยมชมชาวต่างประเทศ 4,616.63 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 4.63 และภาคกลางมีรายได้จากการท่องเที่ยวรวม 63,856.61 ล้านบาท เป็นรายได้จากนักท่องเที่ยวชาวไทย 51,655.01 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 80.89 และรายได้จากนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ 12,201.60 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 19.11

Source: Department of Tourism and Sport.

Figure 1. Comparison of income from Thai and foreign visitors in 2019

นอกจากภาคการท่องเที่ยวจะนำรายได้เข้าประเทศ ก่อให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจในภาพรวมแล้ว ในด้านเศรษฐกิจภายในประเทศเองยังพบว่า ภาคการท่องเที่ยวยังส่งเสริมรายได้เข้าสู่ชุมชนแหล่งท่องเที่ยว ก่อให้เกิดการจ้างงานเพิ่มขึ้น โดยในปี พ.ศ. 2562 ภาคการท่องเที่ยวของประเทศก่อให้เกิดการจ้างงานสูงถึงร้อยละ 6.5 ของการจ้างงานทั้งหมด หรือประมาณ 2,436,300 ตำแหน่ง (กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2562)

การส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทยจึงเป็นกลไกสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจที่ยั่งยืนของประเทศ ทั้งนี้รัฐบาลก็ให้ความสำคัญกับการพัฒนาขีดความสามารถด้านการท่องเที่ยวของประเทศ โดยมีการกำหนดแผนงานในยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) กำหนดยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน มีการกำหนดพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor: EEC) และผลักดัน 12 อุตสาหกรรมเป้าหมายเพื่อรองรับโครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก โดย 1 ในอุตสาหกรรมเป้าหมายที่รัฐบาลต้องการผลักดันคือ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวกลุ่มรายได้ดีและการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ มีการกำหนดแผนปฏิบัติการการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor: EEC) เพื่อสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาในด้านอื่น เช่นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานคมนาคมและโลจิสติกส์ทำให้เกิดการเชื่อมโยงระบบขนส่งและสถานที่ท่องเที่ยวในพื้นที่ภาคตะวันออก ช่วยยกระดับการท่องเที่ยวในพื้นที่ 3 จังหวัด ได้แก่ ฉะเชิงเทรา ชลบุรี และระยองสู่การท่องเที่ยวระดับโลกรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มรายได้ดี และกลุ่มเชิงสุขภาพ

ในช่วงปี พ.ศ. 2561 จังหวัดชลบุรี ยังเป็นจังหวัดที่มีรายได้จากการท่องเที่ยวมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 78.94 ของรายได้จากการท่องเที่ยวในภาคตะวันออก ขณะที่ระยองเป็นจังหวัดที่มีรายได้จากการท่องเที่ยวมากเป็นอันดับที่ 2 คิดเป็นร้อยละ 9.75 ของรายได้จากการท่องเที่ยวในภาคตะวันออก ส่วนฉะเชิงเทรามีรายได้จากการท่องเที่ยวมากเป็นอันดับที่ 7 คิดเป็นร้อยละ 1.15 ของรายได้จากการท่องเที่ยวในภาคตะวันออก ดังข้อมูลในตารางที่ 2

Table 2. The Revenue from Tourism of 3 Provinces in Fiscal year 2561

Province	Revenue (million baht)	Percentage
Chachoengsao	2,254.85	1.15
Chonburi	154,400.39	78.94
Rayong	19,072.40	9.75

Source: Economics Tourism and Sports Division, Department of Tourism, 2562.

ทั้ง 3 จังหวัดในเขตพื้นที่ EEC นอกจากจะเป็นพื้นที่ที่มีภาคอุตสาหกรรมหลักของประเทศตั้งอยู่แล้วทั้ง 3 จังหวัดยังเป็นแหล่งรวมทางด้านประวัติศาสตร์ไทยศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลาย ทั้งแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร แหล่งท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ และแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่นักท่องเที่ยวจะได้รับบรรยากาศที่หลากหลาย

ฉะเชิงเทราหรือเมืองแปดริ้ว เป็นจังหวัดหนึ่งในภาคตะวันออกซึ่งมีประวัติความเป็นมาเก่าแก่ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ประชาชนส่วนใหญ่ตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนอยู่ริมแม่น้ำบางปะกงและตามลำคลองต่างๆ ฉะเชิงเทราอยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร 82 กิโลเมตร มีพื้นที่ 5,351 ตารางกิโลเมตร แบ่งการปกครองออกเป็น 11 อำเภอ (ข้อมูลจังหวัด, <http://www.chachoengsao.go.th/>) มีสถานที่ท่องเที่ยวที่หลากหลาย เช่น วัดโสธรวรารามวรวิหาร อยู่ในเขตเทศบาลเมือง ริมแม่น้ำบางปะกง เป็นที่ประดิษฐานของหลวงพ่อบุญศรี พระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองของจังหวัดฉะเชิงเทรา ตลาดบ้านใหม่ ตลาดริมน้ำร้อยปี อยู่ถนนสุขกิจ เป็นตลาดโบราณริมฝั่งแม่น้ำบางปะกงอายุกว่า 100 ปี ที่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตผู้คนกับชุมชนที่อยู่ริมแม่น้ำเก่าแก่ตั้งแต่ก่อนสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นต้น

ชลบุรี เป็นจังหวัดที่อยู่ห่างจากกรุงเทพฯ ประมาณ 80 กิโลเมตร มีเนื้อที่ 4,363 ตารางกิโลเมตร แบ่งการปกครองออกเป็น 11 อำเภอ เป็นจังหวัดที่มีสถานที่ท่องเที่ยวที่หลากหลายเช่นกัน เช่น หอพระพุทธสิหิงค์ อำเภอเมือง ถนนวิจิตรปราการ ประดิษฐานพระพุทธสิหิงค์จำลอง ซึ่งมีขนาดเท่าองค์จริงทุกประการ อ่างศิลา เป็นหมู่บ้านประมงริมทะเล อยู่ห่างจากตัวเมืองชลบุรี 5 กิโลเมตร ชาวจีนที่อพยพเข้ามาอยู่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้นำหินเนื้อละเอียดที่มีอยู่มากมายแกะอย่างศิลปะมาเป็นครกหิน ลูกนิมิต และตุ๊กตาตกแต่งสวน (คู่มือท่องเที่ยวชลบุรี, 2562, น. 8) ศูนย์ศึกษาธรรมชาติและอนุรักษ์ป่าชายเลนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมู่ 3 ตำบลเสม็ด เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีสะพานไม้ยาว เพื่อให้เดินชมธรรมชาติป่าชายเลนที่ยังคงความอุดมสมบูรณ์ของพันธุ์ไม้ต่าง ๆ และปูพันธุ์หยกฟ้า รวมทั้งมีหอดูนก

ระยอง เป็นจังหวัดที่มีพื้นที่ติดชายฝั่งทะเลอีกจังหวัดหนึ่ง มีชายฝั่งทะเลยาวประมาณ 100 กิโลเมตร ครอบคลุมเนื้อที่ 3,552 ตารางกิโลเมตร แบ่งการปกครองออกเป็น 8 อำเภอ เป็นที่ราบสลับที่ดอนและเนินเขา มีหมู่บ้านชาวประมงที่เก่าแก่ ชุมชนเมืองเก่าที่ยังคงอนุรักษ์ไว้ มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่สำคัญ ตลอดจนมีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจหลายแห่ง เช่น วัดโจด (หิมธาราม) ตำบลท่าประดู่ เป็นวัดที่เก่าแก่ที่สุดของจังหวัด สร้างเมื่อ พ.ศ. 2007 ถนนยมจินดาเป็นชุมชนเก่าแก่อยู่ในเขตเทศบาลนครระยอง มีบ้านของอดีตบุคคลสำคัญ เป็นที่รวมของร้านค้าโบราณ ขนมไทยโบราณ กาแฟที่ขายมานานกว่า 10-50 ปี สะท้อนวิถีชีวิต ประเพณีวัฒนธรรมการเล่นและอาหารพื้นเมือง ชุมชนปากน้ำประแส ตำบลปากน้ำประแส ชุมชนที่พัฒนาการท่องเที่ยวให้เป็นรู้จักจากทุ่งโปรงทองและ

ตลาดถนนคนเดินแบบโบราณที่สองข้างทางประกอบไปด้วยอาคารบ้านเรือนอายุไม่ต่ำกว่า 100 ปี เป็นต้น

ตามที่ได้กล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า ทั้ง 3 จังหวัด เป็นพื้นที่ที่มีแหล่งท่องเที่ยวมากมายและหลากหลาย การสร้างระบบฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวที่มีข้อมูลเพียงพอต่อการตัดสินใจของนักท่องเที่ยว อาทิ ข้อมูลทั่วไปของแหล่งท่องเที่ยว ลักษณะของการท่องเที่ยว กิจกรรมและจุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่ง ประกอบกับข้อมูลเส้นทางการท่องเที่ยวเพื่อเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งเพื่อเพิ่มอรรถรสในการเดินทาง จะสามารถช่วยส่งเสริมให้แหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น ประกอบกับการที่รัฐบาลมีการพัฒนาโครงข่ายถนนในภาคตะวันออกให้มีความเชื่อมโยงมากขึ้นตามแผนพัฒนา EEC ซึ่งจะช่วยพัฒนาเส้นทางขั้วใหม่เพื่อการท่องเที่ยว (Road Trip) เพื่อกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวไปตามแนวเส้นทางขั้วใหม่ได้ งานวิจัยในครั้งนี้ จึงมุ่งศึกษา รวบรวม จัดประเภทข้อมูลด้านแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ในพื้นที่ 3 จังหวัดในเขต EEC เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลสำคัญให้กับผู้สนใจและนักท่องเที่ยวทั้งคนไทยและชาวต่างประเทศ และนำระบบฐานข้อมูลไปสร้างเส้นทางการขั้วใหม่เพื่อการท่องเที่ยว เพื่อช่วยกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวไปยังชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางการเดินทางได้ ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาหรือยกระดับการท่องเที่ยวระดับโลก

2. วัตถุประสงค์การศึกษา

- 2.1 ศึกษา สืบค้น และรวบรวมข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวประเภทต่าง ๆ ในพื้นที่ 3 จังหวัดภาคตะวันออก ได้แก่ ฉะเชิงเทรา ชลบุรี และระยอง
- 2.2 จัดทำฐานข้อมูลการท่องเที่ยวในพื้นที่ 3 จังหวัดภาคตะวันออก และประเมินศักยภาพของการท่องเที่ยวในแต่ละจังหวัด
- 2.3 กำหนดเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงชุมชนและวิถีชุมชน เพื่อนำเสนอเส้นทางการท่องเที่ยวในแต่ละพื้นที่

3. ทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง

3.1 แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบการท่องเที่ยว (5A's)

Dickman (1997, หน้า 122-134) อธิบายขององค์ประกอบ 5 ประการของการท่องเที่ยว หรือเรียกว่า “The Five ‘A’s” (5 ‘A’s) ซึ่งเป็นแนวคิดที่แสดงให้เห็นถึงความต้องการที่จำเป็นสำหรับการท่องเที่ยวและนับเป็นองค์ประกอบที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยวหรือแหล่งท่องเที่ยวให้ประสบความสำเร็จ ได้แก่

- 1) ความดึงดูดใจในการท่องเที่ยว (Attractions)
- 2) การเข้าถึง/ความสะดวกในการเดินทาง (Access)

3) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities)

4) ที่พัก (Accommodation)

5) กิจกรรมการท่องเที่ยว (Activities)

ทั้งนี้ Dickman (1997) วิเคราะห์เพิ่มเติมว่า ความดึงดูดใจหรือสิ่งดึงดูดใจถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดที่สร้างแรงจูงใจให้กับนักท่องเที่ยว แม้ว่าในความเป็นจริงสิ่งที่นักท่องเที่ยวแต่ละคน แต่ละกลุ่ม อาจมีความสนใจ มีรสนิยมในการท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน แต่ในที่สุดแล้วแหล่งท่องเที่ยวจะต้องมีสิ่งดึงดูดใจมากพอที่จะทำให้ให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวได้อย่างคุ้มค่า ดังนั้น สิ่งที่จะทำให้แหล่งท่องเที่ยว/สถานที่ท่องเที่ยวประสบความสำเร็จนั้น สามารถพิจารณาจากองค์ประกอบทั้ง 5 ประการข้างต้น

3.2 ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง กบการจัดทำฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว นั้น มีรูปแบบของฐานข้อมูลที่แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือการใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์สำรวจแหล่งท่องเที่ยวและกำหนดเส้นทางการท่องเที่ยว และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดทำเหมืองข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว

ในงานวิจัยที่มีการประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์นั้น เช่น ในงานวิจัยของ วณิชญา ลางกุลเกษตรริน และราชนเรศ อาภาสุวรรณ งานวิจัยของ ด้อง พันธุ์งาม, วรฤทธิ์ กอปรสิริพัฒน์ งานวิจัยของ ณรงค์ พลธิรักษ์ ที่มีการใช้ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (Geographic Information System:GIS) และระบบกำหนดตำแหน่งบนโลก (Remote Sensing: RS) เพื่อกำหนดและจัดทำเป็นเส้นทางท่องเที่ยว และประชาสัมพันธ์ เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการตัดสินใจของนักท่องเที่ยว ในงานวิจัยของ วณิชญา ลางกุลเกษตรริน และราชนเรศ อาภาสุวรรณ มีการประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ของตำบลเกาะยอ อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา ซึ่งทำให้สามารถจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวได้ อาทิ เส้นทางตากลม ชมเลสาว เส้นทางทำบุญไหว้พระ ชมวัฒนธรรม ส่วนในงานวิจัยที่จัดทำฐานข้อมูลโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศนั้น อาทิในงานวิจัยของ Wenjie Xiao and Changguo Xiang มีการนำระบบสารสนเทศและเทคโนโลยีการจัดการข้อมูลขนาดใหญ่ มาใช้ในการในการจัดทำเหมืองข้อมูล (Data mining) แหล่งท่องเที่ยว เพื่อเชื่อมโยงผู้รับและผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยวได้สะดวกและรวดเร็วมากขึ้น ซึ่งจะสามารถช่วยเพิ่มมูลค่าภาคการท่องเที่ยวได้

ด้านการศึกษาเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงชุมชนและวิถีชุมชนนั้น ในงานวิจัยของณรงค์ พลธิรักษ์ มีการสำรวจแหล่งท่องเที่ยวชุมชนและกำหนดเส้นทางการท่องเที่ยวชุมชน ในพื้นที่ 4 จังหวัดภาคตะวันออก ได้แก่ ชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด โดยจากการสำรวจพบว่าใน 4

จังหวัด มีแหล่งท่องเที่ยวชุมชนรวมกันทั้งหมด 132 แห่ง และทำการ ประเมินความเป็นไปได้ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนของแต่ละจังหวัด ซึ่งผลการประเมินความเป็นไปได้ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนของแต่ละจังหวัด พบว่ามีแหล่งท่องเที่ยวชุมชน 25 แห่งจาก 132 แห่งที่มีคะแนนผลประเมินความเป็นไปได้ในการพัฒนาในระดับต่ำ กระจายอยู่ในพื้นที่ทั้ง 4 จังหวัด นอกจากนี้มีการกำหนดเส้นทางการท่องเที่ยวขึ้นเพื่อนำไปสู่การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนต่อไป

ส่วนในงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวในเขตพื้นที่พิเศษภาคตะวันออก (EEC) 3 จังหวัดนั้น ในงานวิจัยของ จิรัชฌา งามเลิศนัย คมสิทธิ์ เกียนวัฒนา และอังสุมาลิน จานงชอบ ทำการศึกษาการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยงเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวเรือสำราญในเขตระยอง เสรีรัฐกิจพิเศษภาคตะวันออก โดยเทคนิคการวิจัยแบบเดลฟาย รวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการท่องเที่ยวเรือสำราญในเขต EEC หรือในงานวิจัยของวิสาชา ภูจินดา ณยศ กุลพานิช เตชินท์ ก้อนนิล และชุกกริยะ หะยิสะอะ ทำการศึกษาศาพทางกายภาพชุมชนเมืองท่องเที่ยวในเขตพื้นที่ EEC และศึกษาองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาการสัญจรอัจฉริยะเพื่อการท่องเที่ยว ซึ่งพบว่า ทั้ง 3 จังหวัดมีความพร้อมทางกายภาพ คือในด้านการท่องเที่ยวทั้ง 3 จังหวัด มีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายทั้งแหล่งท่องเที่ยวเชิงกายภาพและวัฒนธรรม โดยชลบุรีมีความได้เปรียบมากที่สุด ในด้านคมนาคมทั้ง 3 จังหวัดมีความคล่องตัวเนื่องจากมีระบบโครงข่ายการคมนาคมที่ครอบคลุมและมีความหลาย

จากการทบทวนวรรณกรรม จะพบว่าจำนวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวในเขตพื้นที่พิเศษภาคตะวันออก (EEC) 3 จังหวัดนั้น ยังพบได้ไม่มากนัก และเป็นการศึกษาเฉพาะพื้นที่หรือเฉพาะรูปแบบการท่องเที่ยวประเภทใดประเภทหนึ่ง ในงานวิจัยครั้งนี้ จึงต้องการรวบรวมข้อมูลให้มีความครอบคลุมแหล่งท่องเที่ยวทั้งหมด เพื่อให้เห็นภาพรวมของแหล่งท่องเที่ยวในเขตพื้นที่ EEC และสามารถค้นพบกลุ่มเป้าหมายสำคัญในการนำไปพัฒนาต่อไปได้ ทั้งยังมีการจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวที่มีความเชื่อมโยงและครอบคลุมหลายพื้นที่ ช่วยให้แหล่งท่องเที่ยวเป็นที่รู้จักมากขึ้น นักท่องเที่ยวมีข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อการท่องเที่ยวมากขึ้น ส่งเสริมให้จำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น เกิดการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวได้ในวงกว้างเพิ่มขึ้นต่อไป

4. วิธีการศึกษา

ในการจัดทำฐานข้อมูลและการวิเคราะห์ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตพื้นที่พิเศษภาคตะวันออกนี้ สามารถอธิบายเป็นขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

4.1 การประเมินศักยภาพด้านการท่องเที่ยว

การประเมินศักยภาพด้านการท่องเที่ยวโดยรวบรวมข้อมูลสถิติจากแหล่งข้อมูลต่างๆ อาทิ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ข้อมูลจังหวัด เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพด้านการท่องเที่ยว

4.2 การจัดทำฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว

ในการจัดทำฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว เพื่อเป็นข้อมูลด้านการท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวชาวไทย โดยการรวบรวม จัดประเภทข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวและจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวที่มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นส่วนหนึ่งของเส้นทางท่องเที่ยว ทั้งนี้ในการจัดทำฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว โดยจัดกลุ่ม/ประเภทแหล่งท่องเที่ยวตามลักษณะของชุมชนท่องเที่ยวโดยพิจารณาจากคุณลักษณะของแหล่งท่องเที่ยวประกอบกับกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตามเกณฑ์การจำแนกแหล่งท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2529) และการจำแนกลักษณะชุมชนท่องเที่ยวขององค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) (2564, ออนไลน์) โดยแบ่งออกเป็น 7 ประเภท หลังจากนั้นจึงมีการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อจัดทำฐานข้อมูลโดยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 ออกแบบและสำรวจแหล่งข้อมูลท่องเที่ยวจากฐานข้อมูลต่างๆ

ออกแบบสำรวจแหล่งท่องเที่ยวซึ่งประกอบด้วยรายละเอียดของแหล่งท่องเที่ยว ทั้งประเภท ลักษณะ จุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ โดยแบบสำรวจดังกล่าวจะถูกนำไปใช้ในการบันทึกข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวที่สืบค้นจากแหล่งข้อมูลต่างๆ เพื่อสร้างระบบฐานข้อมูลต่อไป

ขั้นที่ 2 การสำรวจและรวบรวมข้อมูล

การสำรวจและรวบรวมข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวในเขตพื้นที่ 3 จังหวัด จากแหล่งข้อมูลต่างๆ ทั้งเอกสารการท่องเที่ยว เว็บไซต์ทางการท่องเที่ยวตลอดจนเว็บไซต์ข้อมูลจังหวัด ในการเก็บข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวนั้นจะจำแนกออกเป็นจังหวัดและอำเภอ ในพื้นที่จังหวัดจะเชิงเทรา ชลบุรี และระยองรวม 30 อำเภอ เพื่อให้เห็นลักษณะการกระจุกตัวของแหล่งท่องเที่ยวได้ชัดเจนขึ้น

ขั้นที่ 3 จำแนกประเภทของแหล่งท่องเที่ยวโดยใช้แบบสำรวจแหล่งท่องเที่ยว

จัดกลุ่ม/ประเภทแหล่งท่องเที่ยวตามลักษณะของชุมชนท่องเที่ยวโดยพิจารณาจากคุณลักษณะของแหล่งท่องเที่ยวประกอบกับกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยแบ่งออกเป็น 7 ประเภท

(1) แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	(2) แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร
(3) แหล่งท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์	(4) แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
(5) แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์	(6) แหล่งท่องเที่ยวเชิงชุมชนและวิถีชุมชน
(7) แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ	

ขั้นที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล

1. จากระบบฐานข้อมูลที่สร้างขึ้น นำไปสู่การประเมินความเป็นไปได้ในการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงชุมชนและวิถีชุมชน โดยใช้แนวคิดองค์ประกอบการท่องเที่ยว 5A ได้แก่

- 1) ความดึงดูดใจในการท่องเที่ยว (Attractions)
- 2) การเข้าถึง/ความสะดวกในการเดินทาง (Access)
- 3) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities)
- 4) ที่พัก (Accommodation)
- 5) กิจกรรมการท่องเที่ยว (Activities)

2. เพื่อจัดทำเส้นทางการท่องเที่ยวและคัดเลือกเส้นทางการท่องเที่ยว 10 เส้นทาง และคัดเลือกเส้นทางการท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพสำหรับประเมินมูลค่าทางด้านเศรษฐศาสตร์ต่อไปในอนาคต

ในการประเมินความเป็นไปได้ในการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงชุมชนและวิถีชุมชนเพื่อนำไปสู่การกำหนดเส้นทางการท่องเที่ยวนั้น อาศัยแนวคิดองค์ประกอบ 5 ประการของการท่องเที่ยวของ Dickman ซึ่งเป็นแนวคิดที่แสดงให้เห็นถึงความต้องการที่จำเป็นสำหรับการท่องเที่ยวและนับเป็นองค์ประกอบที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยวหรือแหล่งท่องเที่ยวให้ประสบความสำเร็จ ได้แก่ 1) ความดึงดูดใจในการท่องเที่ยว (Attractions) 2) การเข้าถึง/ความสะดวกในการเดินทาง (Access) 3) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) 4) ที่พัก (Accommodation) 5) กิจกรรมการท่องเที่ยว (Activities) พร้อมกับวิเคราะห์ทุนทางวัฒนธรรมที่แหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ นำมาใช้ในการท่องเที่ยว และจุดเด่นของลักษณะและรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวแต่ละแห่ง

5. ผลการศึกษา

ฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวของ 3 จังหวัดในเขตพื้นที่พิเศษภาคตะวันออก

ในงานวิจัยนี้ ได้จำแนกประเภทของแหล่งท่องเที่ยวโดยพิจารณาจากคุณลักษณะของแหล่งท่องเที่ยวประกอบกับกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตามเกณฑ์การจำแนกแหล่งท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) ซึ่งแบ่งออกเป็น 7 ประเภท โดย พบว่าแต่ละจังหวัดมีแหล่งท่องเที่ยวหลากหลายครอบคลุมทั้ง 7 ประเภท ดังรายละเอียดในตารางที่ 3

Table 3 Number of tourist attractions of 3 provinces in EEC area

Types of Attractions	Chachoengsao	Chonburi	Rayong	Total
(1) Historical Attraction	29	127	26	182
(2) Cultural Attraction	17	74	23	114
(3) Natural Attractions	17	47	33	97
(4) Community Tourism and Community Lifestyle	16	43	28	87
(5) Agritourism	12	15	21	48
(6) Ecotourism	6	16	19	41
(7) Ethnic Tourist Attraction	1	1	1	3

Source: Collected by authors

เมื่อพิจารณาด้านภูมิประเทศ จะพบว่าพื้นที่ใน 3 จังหวัดภาคตะวันออกนี้มีความหลากหลายทางภูมิประเทศ ทั้งพื้นที่ราบชายฝั่งทะเล หมู่เกาะ พื้นที่ราบสลับภูเขา แม่น้ำ พื้นที่ป่าชายเลน ซึ่งเอื้อต่อการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ประมง และผลิตสินค้าแปรรูป เกิดเป็นวิถีชีวิตชุมชน อันเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของแต่ละพื้นที่ และสร้างแรงดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมและสัมผัสวิถีชีวิตชุมชนนั้น ๆ นอกจากนี้ยังเป็นที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์อันยาวนาน ดังนั้น แหล่งท่องเที่ยวในเขตพื้นที่ EEC ทั้ง 3 จังหวัด จึงมีความโดดเด่นในด้านความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยว จากการสำรวจแหล่งท่องเที่ยว ในเขตพื้นที่ EEC 3 จังหวัด พบว่า แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สำรวจได้ ทั้งหมด 41 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ทั้งหมด 48 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ ทั้งหมด 3 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ทั้งหมด 114 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ทั้งหมด 182 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวเชิงชุมชนและวิถีชุมชน ทั้งหมด 87 แห่ง และแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ทั้งหมด 97 แห่งดังในตารางที่ 4-1 พบว่าแต่ละจังหวัดมีแหล่งท่องเที่ยวประเภทต่าง ๆ ดังนี้

จังหวัดฉะเชิงเทรา มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์มากที่สุด จำนวน 29 แห่ง รองลงมาคือแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 27 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวเชิงชุมชนและวิถีชุมชน 16 แห่ง ท่องเที่ยวเชิงเกษตร 12 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 6 แห่ง และแหล่งท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ 1 แห่ง

จังหวัดชลบุรี มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์มากที่สุด จำนวน 127 แห่ง รองลงมาคือแหล่งท่องเที่ยวเชิง แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 74 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 47 แห่ง ชุมชนและ

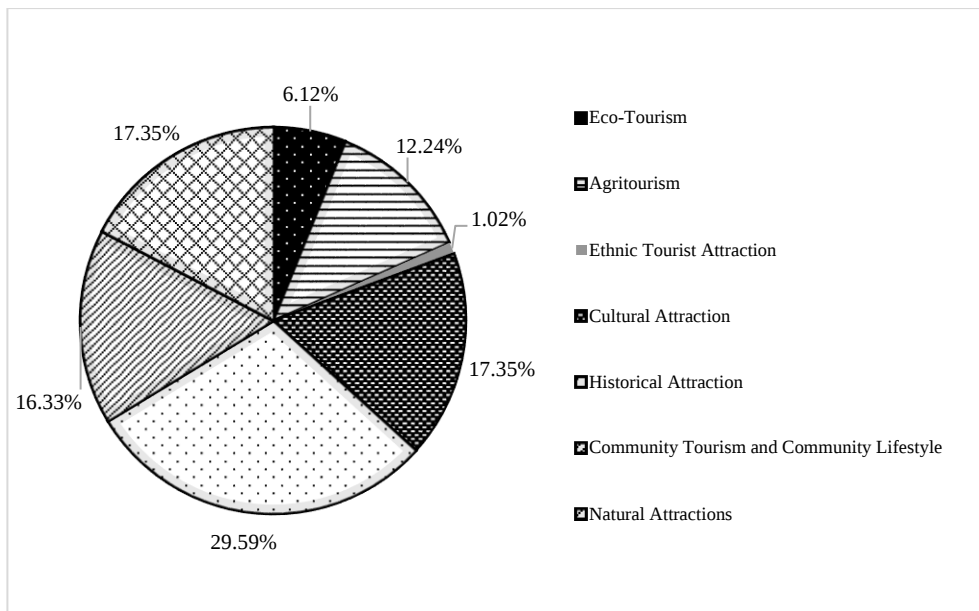
วิถีชุมชน 43 แห่ง และแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 16 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร 15 แห่ง และแหล่งท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ 1 แห่ง

จังหวัดระยอง มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงชุมชนและวิถีชุมชนมากที่สุด จำนวน 28 แห่ง รองลงมาคือแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ 26 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 23 แห่ง ท่องเที่ยวเชิงเกษตร 21 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 19 แห่ง แหล่ง และแหล่งท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ 1 แห่ง

ในการสำรวจ พบว่าแหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่กระจุกตัวอยู่ในเขตอำเภอเมืองมากกว่าอำเภอรอบนอก ยกเว้นจังหวัดชลบุรี ที่แหล่งท่องเที่ยวกระจุกตัวอยู่บริเวณอำเภอเมือง และในเขตพื้นที่ที่พหุภาคครอบคลุมอำเภอบางละมุง และอำเภอสัตหีบ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. จังหวัดฉะเชิงเทรา

เป็นจังหวัดในเขตพื้นที่ EEC เป็นเมืองที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ประกอบกับมีแม่น้ำสายสำคัญคือแม่น้ำบางปะกง ทำให้วิถีชีวิตของประชาชนส่วนใหญ่ ตั้งถิ่นฐานอยู่ริมแม่น้ำ ก่อให้เกิดวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชนริมคลอง ซึ่งทำให้ฉะเชิงเทรามีความโดดเด่นในด้านแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวเชิงชุมชนและวิถีชีวิตชุมชน แหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง อาทิ วัดหลวงพ่อโสธร ตลาดเก่า 100 ปี ตลาดบ้านใหม่ เป็นต้น นอกจากนี้ ด้วยลักษณะวิถีชีวิตที่อาศัยใกล้แม่น้ำลำคลอง จึงก่อให้เกิดอาชีพเกษตรกรรม และมีผลผลิตทางการเกษตรที่มีคุณภาพสูง อาทิ สวนมะม่วง สวนมะพร้าว เป็นต้น และจากการเก็บรวบรวมข้อมูลจำนวนแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า แหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่อยู่ในเขตอำเภอเมือง โดยประเภทของแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดที่มีจำนวนมากที่สุดคือแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ 29 แห่ง คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 29.59 รองลงมาคือแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ มีจำนวนเท่ากันคือ 17 แห่ง คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 17.35

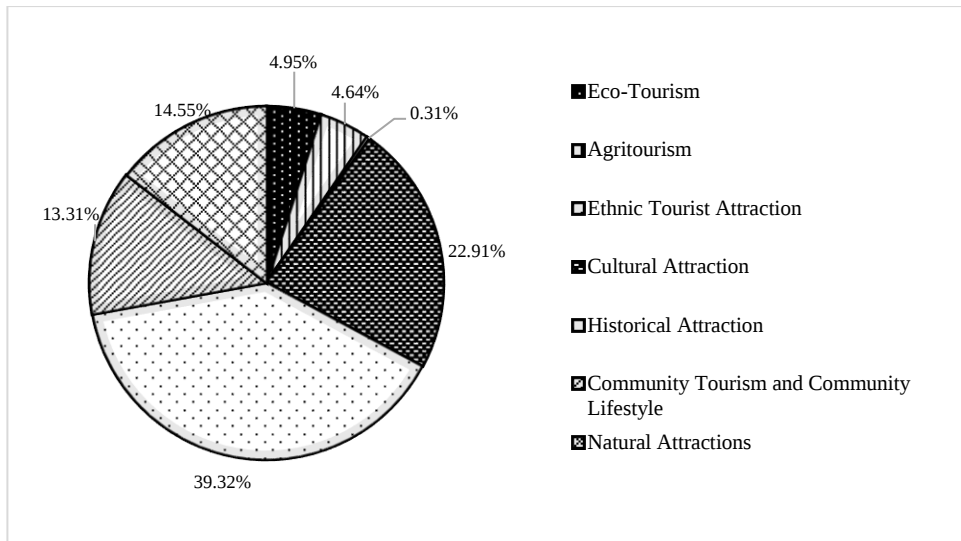
Source: Computed by authors

Figure 2 Proportion of tourist attractions in Chachoengsao

2. จังหวัดชลบุรี

เป็นจังหวัดที่มีชื่อเสียงด้านการเป็นแหล่งท่องเที่ยวชายทะเลและวันออก โดยเฉพาะ พัทยา และบางแสน ที่ได้รับความนิยมสูงทั้งจากนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ อย่างไรก็ตาม ชลบุรี ยังมีแหล่งท่องเที่ยวประเภทอื่นๆ ที่ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยว อาทิ แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เนื่องจากชลบุรี มีชุมชนที่มีความหลากหลายทางศาสนาและวัฒนธรรม ที่สามารถอยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืน อาทิ ชุมชนชาวมุสลิมบ้านเนินพลับหวาน ชุมชนชาวจีน ตลาดชุมชนจีนโบราณซากแก้ว เป็นต้น ซึ่ง แสดงถึงความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับนักท่องเที่ยวทุกช่วงวัย

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจำนวนแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดชลบุรี พบว่า แหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่อยู่ในเขตอำเภอเมืองและเมืองพัทยา และแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีจำนวนมากที่สุด 127 แห่ง คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 39.32 รองลงมาคือแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 74 แห่ง คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 22.91

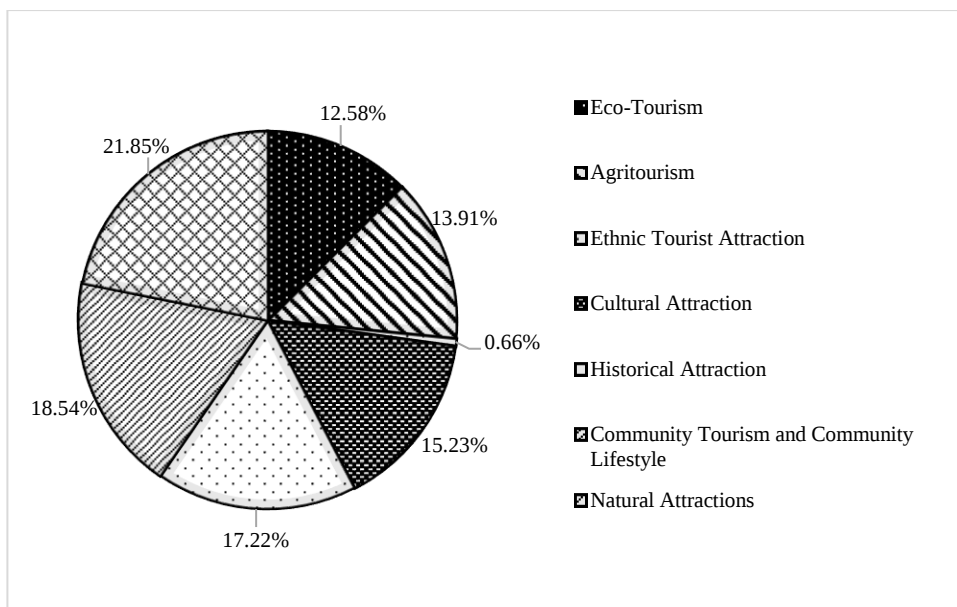

Source: Computed by authors

Figure 3 Proportion of tourist attractions in Chonburi

3. จังหวัดระยอง

เป็นจังหวัดที่มีชายฝั่งทะเลยาวประมาณ 100 กิโลเมตร ครอบคลุมเนื้อที่ 3,552 ตารางกิโลเมตร มีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลาย แหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ อาทิ สะพานรักษ์แสม ป่าชายเลนปากน้ำประแส โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก แหล่งท่องเที่ยวเชิงชุมชนและวิถีชุมชน คิดเป็นร้อยละ 18 อาทิ ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ชุมชนเมืองเก่า หมู่บ้านชาวประมง เป็นต้น จังหวัดระยองจึงมีความโดดเด่น ทางด้านความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยวที่เหมาะสมสำหรับนักท่องเที่ยวทุกวัย เช่นเดียวกับจังหวัดชลบุรี

Source: Computed by authors

Figure 4 Proportion of tourist attractions in Rayong

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจำนวนแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดชลบุรี พบว่า แหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่อยู่ในเขตอำเภอเมือง โดยแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีจำนวนมากที่สุด 33 แห่ง คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 21.85 รองลงมาคือแหล่งท่องเที่ยวเชิงชุมชนและวิถีชุมชน 28 แห่ง คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 18.54

จากการสำรวจข้อมูลจำนวน และประเภทของแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 3 จังหวัด แสดงให้เห็นถึงความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยว แต่ยังคงมีความโดดเด่นในเอกลักษณ์ที่สำคัญของแต่ละจังหวัดซึ่งทำให้เป็นแรงดึงดูดให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในเขตพื้นที่ทั้ง 3 จังหวัด จากการเกิดภาคเศรษฐกิจท่องเที่ยวขึ้นนี้ นำไปสู่การสร้างรายได้เข้าสู่ทั้ง 3 จังหวัดได้อย่างต่อเนื่องและก่อให้เกิดการกระจายรายได้ไปยังภาคเศรษฐกิจอื่นได้อย่างมาก ดังจะกล่าวถึงในหัวข้อถัดไป

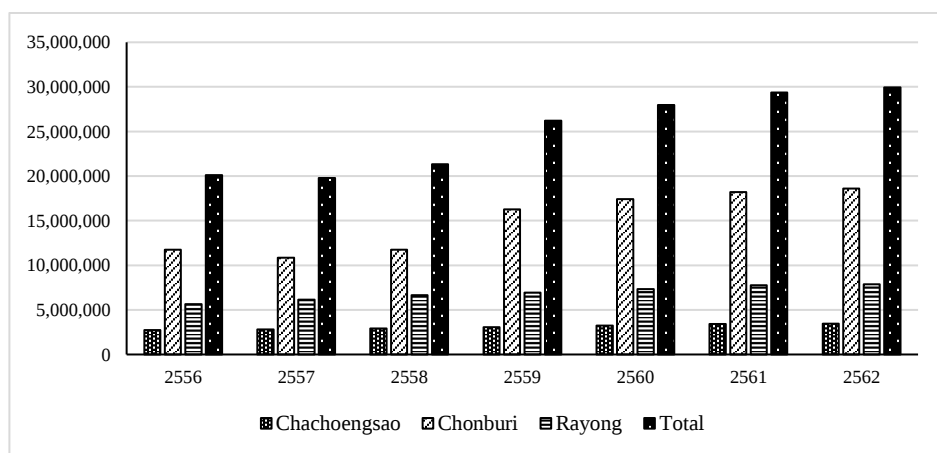
มูลค่าทางเศรษฐกิจของการท่องเที่ยวในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก

ตามแผนการพัฒนาเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ได้กำหนดแผนงานย่อยด้านการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่ EEC เพื่อยกระดับการท่องเที่ยวในพื้นที่ 3 จังหวัด

ได้แก่ ฉะเชิงเทรา ชลบุรี และระยอง ผู้การท่องเที่ยวระดับโลกอย่างยั่งยืน เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มรายได้ดี และกลุ่มเชิงสุขภาพ เพื่อสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวในกับชุมชนในพื้นที่ให้สูงขึ้น

จากการรวบรวมข้อมูลสถิติด้านการท่องเที่ยวจากกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ในพื้นที่ 3 จังหวัด คือ ฉะเชิงเทรา ชลบุรี และระยอง พบว่ามีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง โดยมีอัตราการเติบโตเพิ่มขึ้นทั้งด้านจำนวนผู้เยี่ยมชม และรายได้จากการท่องเที่ยวในพื้นที่ 3 จังหวัด โดยจากข้อมูลสถิติของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา พบว่า ในปี พ.ศ. 2556 มีผู้เยี่ยมชมในพื้นที่ภาคตะวันออก รวม 25,860,529 คน และเพิ่มขึ้นเป็น 38,295,084 คน ในปี 2562 โดยมีอัตราการเติบโตของจำนวนผู้เยี่ยมชม อยู่ที่ร้อยละ 48.08

ในด้านจำนวนผู้เยี่ยมชมในเขตพื้นที่ 3 จังหวัด ดังภาพที่ 4-9 พบว่าในปี พ.ศ. 2556 มีจำนวนผู้เยี่ยมชม รวม 20,120,305 คน และเพิ่มขึ้นเป็น 29,947,030 คน ในปี 2562 โดยมีอัตราการเติบโตของจำนวนผู้เยี่ยมชมเฉลี่ยระหว่างปี พ.ศ. 2556-2562 อยู่ที่ร้อยละ 7.12 ทั้งนี้ จังหวัดชลบุรี มีจำนวนผู้มาเยี่ยมชมมากที่สุด คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 62.12 ของจำนวนผู้มาเยี่ยมชมในพื้นที่ EEC รองลงมาคือ จังหวัดระยอง คิดเป็นร้อยละ 26.30 และฉะเชิงเทรา คิดเป็นร้อยละ 11.58

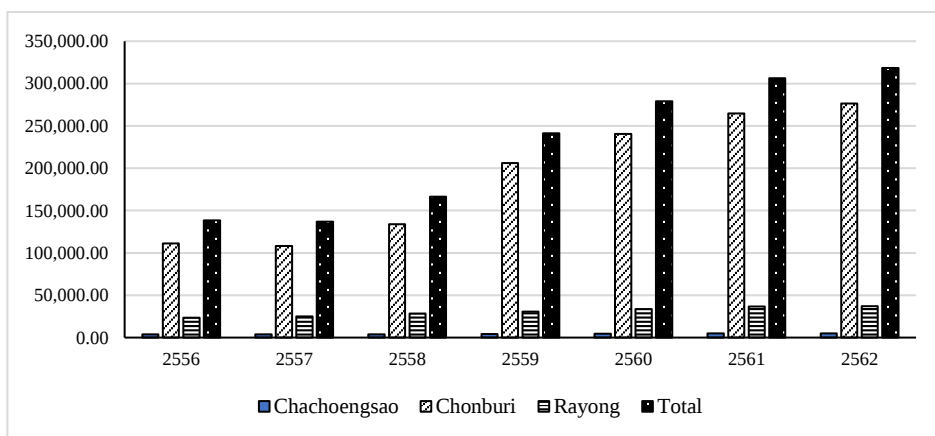

Source: Computed by authors

Figure 5 Number of visitors in Chachoengsao, Chonburi and Rayong.

ในขณะที่ทางด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ 3 จังหวัด จากข้อมูลสถิติของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา นำมาสรุปตัวเลขสถิติ ในภาพที่ 4-10 พบว่า ในปี พ.ศ. 2556 รายได้จากผู้เยี่ยมชมในพื้นที่ภาคตะวันออก รวม 163,953.58 ล้านบาท และเพิ่มขึ้นเป็น 361,556.46 ล้านบาท

บาท ในปี 2562 โดยมีอัตราการเติบโตของรายได้จากผู้เยี่ยมชม อยู่ที่ร้อยละ 120.52 ทั้งนี้ จำนวนรายได้จากผู้เยี่ยมชมในเขตพื้นที่ 3 จังหวัด พบว่าในปี พ.ศ. 2556 รายได้จากผู้เยี่ยมชม รวม 138,385.54 ล้านบาท และเพิ่มขึ้นเป็น 318,495.31 ล้านบาท ในปี 2562 โดยมีอัตราการเติบโต ของจำนวนผู้เยี่ยมชมเฉลี่ยระหว่างปี พ.ศ. 2556-2562 อยู่ที่ร้อยละ 15.81 ทั้งนี้ จังหวัดชลบุรี มี รายได้จากผู้มาเยี่ยมชมมากที่สุด คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 86.76 ของจำนวนผู้มาเยี่ยมชมพื้นที่ EEC รองลงมาคือ จังหวัดระยอง คิดเป็นร้อยละ 11.64 และฉะเชิงเทรา คิดเป็นร้อยละ 1.60

Source: Computed by authors

Figure 6 Revenue from tourism in Chachoengsao, Chonburi and Rayong.

ในการสำรวจจำนวนแหล่งท่องเที่ยวในเขตพื้นที่ 3 จังหวัดในเขตพื้นที่พิเศษภาคตะวันออก และการประเมินศักยภาพโดยการรวบรวมข้อมูลสถิติด้านการท่องเที่ยวจากแหล่งข้อมูลต่างๆ นั้น ทำให้เห็นได้ว่าทั้ง 3 จังหวัดเป็นพื้นที่ที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลาย ซึ่งน่าจะสามารถดึงดูด นักท่องเที่ยวทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทยและนักท่องเที่ยวต่างชาติได้จำนวนมาก และเมื่อรวบรวม ข้อมูลทางสถิติแล้วก็จะเห็นได้ว่าทั้ง 3 จังหวัดมีแนวโน้มของจำนวนนักท่องเที่ยว ค่าใช้จ่ายของ นักท่องเที่ยว จำนวนรายได้จากนักท่องเที่ยวที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นด้วย

อย่างไรก็ตามด้วยในบางสถานการณ์ อาทิ สถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา ทำให้จำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติมีจำนวนที่ลดลงมากอย่างเห็นได้ชัด เป็นผลให้รายได้จากภาค เศรษฐกิจการท่องเที่ยวลดลง ส่งผลต่อเศรษฐกิจในภาพรวมของประเทศเป็นอย่างมาก การพึ่งพา รายได้จากการท่องเที่ยวโดยเฉพาะจากนักท่องเที่ยวต่างชาติเพียงอย่างเดียว จึงอาจไม่เพียงพอ อีกต่อไป ในงานวิจัยนี้จึงร่วมหาแนวทางเพื่อพัฒนาเส้นทางทางการท่องเที่ยวโดยอาศัยฐานข้อมูลการ ท่องเที่ยว ร่วมกับแนวคิดของ Dickman เกี่ยวกับองค์ประกอบ 5 ประการของการท่องเที่ยว หรือ

“The Five ‘A’s” (5 ‘A’s) เชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวผ่าน google map เพื่อจัดสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพและช่วยกระจายแหล่งท่องเที่ยวจากเขตอำเภอเมืองไปยังอำเภอต่างๆ ของจังหวัด ซึ่งจะช่วยส่งเสริมทำให้แหล่งท่องเที่ยวต่างๆ เป็นที่รู้จักมากขึ้น และเกิดความคุ้มค่าในการเดินทางมากขึ้น

เส้นทางท่องเที่ยวเชิงชุมชนและวิถีชุมชน EEC

จากการสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวนำมาออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวโดยกำหนดให้แหล่งท่องเที่ยวเชิงชุมชนและวิถีชุมชนที่มีลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นจุดหมายหลักของเส้นทาง ประกอบกับการพิจารณารูปแบบกิจกรรมและทุนวัฒนธรรมธรรมที่นำมาใช้ในการท่องเที่ยว รวมทั้งสถานที่ท่องเที่ยวบริเวณใกล้เคียงที่มีความโดดเด่นเพื่อสร้างเอกลักษณ์และความน่าสนใจให้กับแต่ละเส้นทางท่องเที่ยว ดังนี้

1. เส้นทางท่องเที่ยวเชิงชุมชนและวิถีชุมชน จังหวัดพะเยา

เส้นทางที่ 1.1 วิถีเกษตร วิถีธรรมชาติ อ่างเก็บน้ำคลองสิียด เขาอ่างฤๅไน (พนมสารคาม สนามชัยเขต ท่าตะเียบ)

เส้นทางที่ 1.2 วิถีชุมชนชาวสวน วิถีแห่งศรัทธา วิถีประวัติศาสตร์วัฒนธรรมเมืองแปดริ้ว (เมืองพะเยา-บางคล้า-คลองเขื่อน)

เส้นทางที่ 1.3 วิถีเกษตรบ้านโพธิ์ วิถีบางปะกง ชลธรรมชาติป่าชายเลน (บ้านโพธิ์-บางปะกง)

2. เส้นทางท่องเที่ยวเชิงชุมชนและวิถีชุมชน จังหวัดชลบุรี

เส้นทางที่ 2.1 วิถีแห่งศรัทธาคนเมืองชลบุรี วิถีนาเกลือ วิถีป่าชายเลน (เมืองชลบุรี)

เส้นทางที่ 2.2 วิถีชุมชนประมงพื้นบ้าน วิถีแห่งความงามสถาปัตยกรรมรัตนโกสินทร์ (อ่างศิลา-ศรีราชา-บางพระ-เกาะสีชัง)

เส้นทางที่ 2.3 วิถีชุมชนคนบางละมุง เพลิดเพลินกับความหลากหลายวัฒนธรรม (บางละมุง-สัตหีบ)

เส้นทางที่ 2.4 วิถีชุมชนเกษตรกรรม วิถีประวัติศาสตร์วัฒนธรรมพนัสนิคม-พานทอง-บ้านบึง

3. เส้นทางท่องเที่ยวเชิงชุมชนและวิถีชุมชน จังหวัดระยอง

เส้นทางที่ 3.1 วิถีชุมชน วิถีเกษตรอินทรีย์ การท่องเที่ยวเชิงเกษตรจังหวัดระยอง (ปลวกแดง-วังจันทร์-เขาชะเมา)

เส้นทางที่ 3.2 วิถีประมง วิถีเกษตร ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมเมืองระยอง (แกลง-เมืองระยอง)

เส้นทางที่ 3.3 วิถีเกษตรท่ามกลางเขตอุตสาหกรรม (นิคมพัฒนา-บ้านค่าย-บ้านฉาง)

ตัวอย่างรายละเอียดเส้นทางการท่องเที่ยว

เส้นทางท่องเที่ยวเชิงชุมชนและวิถีชุมชน จังหวัดชลบุรี : ประกอบด้วย 4 เส้นทาง ได้แก่

เส้นทางที่ 1 วิถีแห่งศรัทธาคนเมืองชลบุรี วิถีนาเกลือ วิถีป่าชายเลน (เมืองชลบุรี)

เส้นทางที่ 2 วิถีชุมชนประมงพื้นบ้าน วิถีแห่งความงามสถาปัตยกรรมรัตนโกสินทร์ (อ่างศิลา-ศรีราชา-บางพระ-เกาะสีชัง)

เส้นทางที่ 3 วิถีชุมชนคนบางละมุง เพลิดเพลินกับความหลากหลายวัฒนธรรม (บางละมุง-สัตหีบ)

เส้นทางที่ 4 วิถีชุมชนเกษตรกรรม วิถีประวัติศาสตร์วัฒนธรรมพนัสนิคม-พานทอง-บ้านบึง

เส้นทางที่ 1 วิถีแห่งศรัทธาคนเมืองชลบุรี วิถีนาเกลือ วิถีป่าชายเลน

(1) ลักษณะการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวแบบผสมผสาน - การท่องเที่ยวเชิงชุมชนและวิถีชุมชน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์

(2) รูปแบบการท่องเที่ยว

เส้นทางท่องเที่ยวเชิงชุมชนและวิถีชุมชน 1 วัน หรือ

เส้นทางท่องเที่ยวแบบผสมผสาน 2 วัน 1 คืน

(3) ชุมชนท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ

อำเภอเมืองชลบุรี (ตำบลคลองตำหรุ) ได้แก่ ชุมชนบ้านกลาง (หมู่ 4 ต.คลองตำหรุ อ.เมือง) วัดบุญญาราศี กลุ่มวิสาหกิจชุมชนภูมิปัญญาชายฝั่งทะเลตำบลคลองตำหรุ บ้านเครื่องหอมสมุนไพร ไกลอัมพร ศูนย์ศึกษาอนุรักษ์ป่าชายเลนคลองตำหรุ

อำเภอเมืองชลบุรี (ตำบลบางทราย ตำบลบ้านโจด ตำบลบางปลาสร้อย) ได้แก่ วัดเขาบางทราย วัดช่องลม (หลวงพ่อดัง) วัดโพธิ์ วัดเครือวัลย์ วัดกำแพง ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง วัดใหญ่อินทาราม วัดคันสน หอพระพุทธสิหิงค์ สะพานชมรมอริยวิถี ตลาดประมงท่าเรือพลี

(4) จุดเด่นของเส้นทางท่องเที่ยว

การทำนาเกลือของชุมชนบ้านกลางบนพื้นที่ทำนาเกลือประมาณ 700 ไร่ นับเป็นแหล่งสุดท้ายของภาคตะวันออก นอกจากนี้ไม่ไกลจากชุมชนบ้านกลางนักท่องเที่ยวสามารถเดินทางเรียนรู้ประวัติศาสตร์วัฒนธรรม พร้อมสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองชลบุรีที่มีประวัติความเป็นมาอย่างยาวนาน นอกจากนี้ ด้วยที่ตั้งของชุมชนท่องเที่ยวอยู่ใกล้ทางหลวง 34 (บางนา-ตราด) ตรงข้ามนิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร และเดินทางเข้าสู่ถนนสุขุมวิท (ทล 3) เพื่อเดินทางต่อไปได้อย่างสะดวกสบาย โดยมีระยะทางห่างจากวัดเขาบางทรายประมาณ 8-10 กิโลเมตร (เวลาประมาณ 12-15 นาที) และสามารถเดินทางเข้าสู่ตัวเมือง (วัดใหญ่อินทาราม) โดยใช้เวลาอีกประมาณ 8-10 นาทีจากวัดเขาบางทราย

Source: Thailand information search system. Nawatwithi Otop Tourism Community, Ban Klang Kor Tamru. Retrieved January 25, 2022 from [https://th.worlddorgs.com/catalog/Chonburi City District/community center/community.Otop Tourism](https://th.worlddorgs.com/catalog/Chonburi%20City%20District/community%20center/community.Otop%20Tourism)

Figure 6 Salt farming and mangrove forest at Ban Klang Community, Khlong Tamru Subdistrict, Mueang District, Chonburi Province

เส้นทางที่ 2 วิถีชุมชนประมงพื้นบ้าน วิถีความงามสถาปัตยกรรมรัตนโกสินทร์

(1) ลักษณะการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวแบบผสมผสาน - การท่องเที่ยวเชิงชุมชนและวิถีชุมชน (ชุมชนประมงพื้นบ้าน) การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

(2) รูปแบบการท่องเที่ยว

เส้นทางท่องเที่ยวแบบผสมผสาน 2 วัน 1 คืน

(3) ชุมชนท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ

อำเภอศรีราชา – ชุมชนบ้านตลาดล่าง (ต.บางพระ) ตลาดเก่าศรีราชา เกาะลอยศรีราชา วัดบางพระวรวิหาร

อำเภอเกาะสีชัง – ชุมชนบ้านเกาะขามใหญ่ ชุมชนบ้านท่าเวียงชัย ชุมชนบ้านท่าภาณุรังสี ชุมชนบ้านท่าวัง พระจุฑาธุชราชฐาน พิพิธภัณฑ์พระจุฑาธุชราชฐาน สะพานอัยยศักดิ์ พระอุโบสถอัยยาศน์นิมิตร ศาลเจ้าพ่อเขาใหญ่ ช่องเขาขาด (จุดชมวิวพระอาทิตย์ตก) พระเหลือง ถ้ำจักรพงษ์ ประกาศการเกาะสีชัง

อำเภอเมือง ตำบลอ่างศิลา – พิพิธภัณฑ์เฉลิมพระเกียรติ 72 พรรษามหาราช (ตึกแดงตึกขาว) ตลาดประมงพื้นบ้านอ่างศิลา ชุมชนอ่างศิลา-ตลาดเก่าอ่างศิลา 133 ปี วัดอ่างศิลา

Source: web site of plant species in Phra Chutathuj Rajathan. (Mor Por.) History of Phra Chutadhu Rajathan. Retrieved January 25, 2022 from <http://www.botany.sc.chula.ac.th/plantssichang/>.

Figure 7 Beautiful scenery around Phra Chutathuj Palace, Koh Sichang

(4) จุดเด่นของเส้นทางท่องเที่ยว

ชุมชนบ้านตลาดล่าง (ต.บางพระ อ.ศรีราชา) มีโปรแกรมการท่องเที่ยวแบบวันเดียวและบริการโฮมสเตย์ สัมผัสวิถีชีวิตประมงพื้นบ้าน การต่อเรือประมงขนาดเล็ก การถักอวน ซ่อมแห เครื่องมือประมง สามารถร่วมประสบการณ์การออกเรือล้อมอวนจับปลาตกหมึก หาหอยตามชายหาด (หอยกระปุก) ล่องเรือชมการเลี้ยงหอยแมลงภู่ สำหรับชุมชนบ้านท่าเตววงษ์ (เกาะสีชัง) มีโปรแกรมการท่องเที่ยวแบบวันเดียวและแบบสองวันหนึ่งคืน

เส้นทางที่ 3 วิถีชุมชนคนบางละมุง เพลิดเพลินกับความหลากหลายวัฒนธรรม

(1) ลักษณะการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเชิงชุมชนและวิถีชุมชน - การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

(2) รูปแบบการท่องเที่ยว

เส้นทางท่องเที่ยวเชิงชุมชนและวิถีชุมชน 1 วัน

(3) ชุมชนท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ

อำเภอบางละมุง – ชุมชนบ้านนาเกลือ ชุมชนบ้านตะเคียนเตี้ย ชุมชนบ้านหนองปลาไหล ชุมชนบ้านเนินพลับหวาน ชุมชนบ้านหนองซากแก้ว วัดหนองเคตุใหญ่ วัดพระใหญ่ วัดเขาพระตำหนัก (จุดชมวิวเขาพระตำหนัก) ชายทะเลพัทยา ตลาดน้ำสี่ภาคพัทยา

Source: Designated Areas for Sustainable Tourism Administration (Public Organization)

Figure 8 Various cultures and way of life of Bang Lamung people (Ban Nern Plub Wan Muslim Community Ban Chak Ngaew Traditional Chinese Market Ban Na Kluea Fishing Community and Pattaya Floating Market)

(4) จุดเด่นของเส้นทางท่องเที่ยว

“เที่ยวบางละมุง เพลิดเพลินกับความหลากหลายทางวัฒนธรรม” อำเภอบางละมุง นอกจากจะเป็นที่ตั้งของเมืองพัทยาแหล่งท่องเที่ยวสำคัญระดับชาติและนานาชาติที่มีชื่อเสียงด้านการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติและนันทนาการ ขณะเดียวกัน ความน่าสนใจของวิถีชีวิตวิถีชุมชนบริเวณพื้นที่โดยรอบนับเป็นที่มีศักยภาพในการสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวชั้นชอบแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อีกทั้งยังสะท้อนความหลากหลายวัฒนธรรมและการอยู่ร่วมกันของผู้นในอำเภอบางละมุง เช่น วิถีประมงพื้นบ้าน วิถีการทำนา วิถีชุมชนมุสลิม วิถีของชาวไทยเชื้อสายจีน ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถเข้าเยี่ยมชมและร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวพร้อมกับการเรียนรู้วัฒนธรรม

สำหรับชุมชนบ้านนาเกลือ ชุมชนบ้านหนองปลาไหล ชุมชนบ้านซากแก้ว และชุมชนบ้านเนินพลับหวานมีโปรแกรมท่องเที่ยวแบบครึ่งวันและแบบหนึ่งวัน (สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดชลบุรี, 2561)

7. อภิปรายและข้อเสนอแนะ

ในงานวิจัยนี้ ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวในเขตพื้นที่ EEC 3 จังหวัด ได้แก่ ฉะเชิงเทรา ชลบุรี และระยอง และจำแนกประเภทของแหล่งท่องเที่ยวออกเป็น 7 ประเภท เพื่อจัดทำฐานข้อมูลการท่องเที่ยวในพื้นที่ 3 จังหวัดภาคตะวันออก โดยจากการเก็บรวบรวมข้อมูลพบว่า แหล่งท่องเที่ยวที่มีจำนวนมากที่สุดคือ แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ทั้งหมด 182 แห่ง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของณรงค์ ทั้งนี้เนื่องจากทั้ง 3 จังหวัดเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ รองลงมาคือแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ทั้งหมด 114 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวเชิงชุมชนและวิถีชุมชน ทั้งหมด 87 แห่ง เนื่องจากมีประวัติความเป็นมา การตั้งถิ่นฐาน วิธีการดำเนินชีวิตของผู้คนมาตั้งแต่ในอดีต นอกจากนี้จากการสำรวจ ยังพบแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สำรวจได้ ทั้งหมด 41 แห่ง และแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ทั้งหมด 97 แห่ง โดยแต่ละจังหวัดมีแหล่งท่องเที่ยวประเภทต่าง ๆ ดังนี้

จังหวัดฉะเชิงเทรา มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์มากที่สุด จำนวน 29 แห่ง รองลงมาคือแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 27 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวเชิงชุมชนและวิถีชุมชน 16 แห่ง ท่องเที่ยวเชิงเกษตร 12 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 6 แห่ง และแหล่งท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ 1 แห่ง

จังหวัดชลบุรี มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์มากที่สุด จำนวน 127 แห่ง รองลงมาคือแหล่งท่องเที่ยวเชิง แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 74 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 47 แห่ง ชุมชนและวิถีชุมชน 43 แห่ง และแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 16 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร 15 แห่ง และแหล่งท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ 1 แห่ง

จังหวัดระยอง มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงชุมชนและวิถีชุมชนมากที่สุด จำนวน 28 แห่ง รองลงมาคือแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ 26 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 23 แห่ง ท่องเที่ยวเชิงเกษตร 21 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 19 แห่ง แหล่ง และแหล่งท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ 1 แห่ง

ในด้านการประเมินศักยภาพทางการท่องเที่ยวในแต่ละจังหวัดโดยอาศัยข้อมูลสถิติด้านการท่องเที่ยวเที่ยว พบว่าภาคเศรษฐกิจการท่องเที่ยวของทั้ง 3 จังหวัดยังคงมีแนวโน้มการเติบโตต่อเนื่อง ทั้งในด้านจำนวนนักท่องเที่ยวและผู้เยี่ยมชม รายได้จากการท่องเที่ยว ค่าใช้จ่ายเฉลี่ย (บาท/คน/วัน) ของนักท่องเที่ยวและผู้เยี่ยมชม ทั้งนี้พบว่าภาคเศรษฐกิจการท่องเที่ยวขึ้นเป็นภาคเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัด โดยเฉพาะจังหวัดชลบุรีที่ภาคการท่องเที่ยวเป็นภาคเศรษฐกิจนำของจังหวัดเนื่องจากสัดส่วนของรายได้จากการท่องเที่ยวเมื่อเทียบกับผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด คิดเป็นร้อยละ 26.07 นอกจากนี้ ยังเป็นจังหวัดที่มีจำนวนผู้เยี่ยมชมและจำนวนนักท่องเที่ยวที่สูงที่สุดใน

เขตพื้นที่ EEC โดยผู้เยี่ยมชมและนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นชาวต่างชาติ ทำให้รายได้จากการท่องเที่ยวเที่ยว ร้อยละ 79.92 ของรายได้จากการท่องเที่ยวทั้งหมด

จากข้อค้นพบข้างต้นที่แสดงให้เห็นถึงศักยภาพด้านเศรษฐกิจการท่องเที่ยว และความหลากหลายของทรัพยากรการท่องเที่ยว ทำให้มีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายประเภท กระจายอยู่ในแต่ละเขตพื้นที่ ทิมวิจัยจึงมีแนวคิดในการกำหนดเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงชุมชนและวิถีชุมชน เชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวในแต่ละพื้นที่ เพื่อเป็นข้อมูลให้แก่นักท่องเที่ยวเพื่อเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้มากขึ้น มีความคุ้มค่าในการเดินทางมากขึ้น อีกทั้งทำให้แหล่งท่องเที่ยวต่างๆ เป็นที่รู้จักมากขึ้น เกิดการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวได้อย่างต่อเนื่อง

8. ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาการจัดทำฐานข้อมูลและการวิเคราะห์ศักยภาพทางด้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในเขตพื้นที่พิเศษภาคตะวันออกนี้สามารถนำไปใช้ประโยชน์และขยายแนวทางการศึกษาต่อได้ดังนี้

1. สามารถนำผลการศึกษา การจัดเส้นทางการท่องเที่ยวไปเผยแพร่เพื่อกระตุ้นหรือส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นรูปธรรมชัดเจน โดยเฉพาะกระตุ้นภาคการท่องเที่ยวในช่วงหลังการแพร่ระบาดของโคโรนาไวรัส 2019 เช่น การจัดทำเอกสารประชาสัมพันธ์ หรือฐานข้อมูลเว็บไซต์ ตลอดจนการจัดแพ็คเกจการท่องเที่ยวของทั้ง 3 จังหวัด เป็นต้น
2. สามารถขยายการศึกษาทางด้านความพร้อมในการให้บริการเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว เช่น ระบบการคมนาคมขนส่งเพื่อเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกและรวดเร็วมากขึ้น การจัดโรงแรมและที่พัก
3. สามารถขยายผลการศึกษาโดยการประเมินมูลค่าทางด้านเศรษฐศาสตร์ของเส้นทางการท่องเที่ยวได้

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์เรื่องการจัดทำฐานข้อมูลและการวิเคราะห์ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่พิเศษภาคตะวันออก โดยได้รับสนับสนุนทุนวิจัยจาก เงินรายได้ส่วนงาน มหาวิทยาลัยบูรพา ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Reference

หนังสือ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความวิจัยและบทความวิชาการ

- กรมการท่องเที่ยว. (2560). *คู่มือการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์*. กรุงเทพฯ: กรมการท่องเที่ยว
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- กาญจนา แสงลี้มสุวรรณ และศรัณยา แสงลี้มสุวรรณ. (2555). การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน. *วารสารนักบริหาร (Executive Journal)*, 32(4), 139-146.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2557). เศรษฐกิจการท่องเที่ยว (The Visitor Economy). *วารสาร TOT Review*, 3(กรกฎาคม-กันยายน 2557).
- จิรัชมา นามเลิศนัย คมสิทธิ์ เกียนวัฒนา และอังศุมาลิน จ้านงชอบ. (2562). การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยงเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวเรือสำราญในเขตระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 41(4), 104-121.
- ณรงค์ พลธิรักษ์ และคณะ. (2559). *การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตามแนวบูรพาภิศ*. โครงการวิจัยประเภทงบประมาณเงินรายได้จากเงินอุดหนุนของรัฐบาล (งบประมาณแผ่นดิน). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ณรงค์ พลธิรักษ์. (2559). *การจัดการท่องเที่ยวชุมชนในพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก: ชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด*. โครงการวิจัยประเภทงบประมาณเงินรายได้จากเงินอุดหนุนของรัฐบาล (งบประมาณแผ่นดิน). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ต้อง พันธงาม และวราฤทธิ์ กอปรสิริพัฒน์. (2564). การสร้างฐานข้อมูลเชิงพื้นที่และข้อมูลผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดนครราชสีมา. *วารสารมนุษยศาสตร์*, 39(3), 28-42.
- ธนิศ เลิศชาญฤทธิ. (2559). *การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- นิคม จารณนิ. (2544). *การท่องเที่ยวและการจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พรินติ้ง เฮ้าส์.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). *อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ: บจก.บรรณสาร.
- สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดชลบุรี. (2561). *ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี แอ่งเล็กเข็อินจังหวัดชลบุรี*. ชลบุรี: สำนักงานพัฒนาจังหวัดชลบุรี.
- สุโขทัยธรรมาธิราช, มหาวิทยาลัย. (2561). *เอกสารการสอนชุดวิชาการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวไทยอย่างยั่งยืน หน่วยที่ 1-8*. นนทบุรี: สาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สารสนเทศบนอินเทอร์เน็ต**
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2564). *เที่ยวป่าชายเลนบนเกาะธรรมชาติท่าข้าม (เกาะนก) และล่องเรือชมโลมาบริเวณปากแม่น้ำบางปะกง*. ค้นจาก <https://thailandtourismdirectory.go.th/th/attraction/21432>
- กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา, สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (มปป.). *สรุปแนวทางการจัดเก็บข้อมูลด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทย*. ค้นจาก https://chainat.mots.go.th/download/article/article_20201117100036.pdf
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2561). *คู่มือท่องเที่ยวทะเลเชิงเทรา*. วารสาร *amazing ไทยเท*. ค้นจาก <https://www.amazingthailandbook.com/issue/189>
- นิชาภัทร สุวพัฒนานนท์. (2562). *การท่องเที่ยวกับบทบาทขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทย สีไรจำเป็นหรือสีไรคือจริง ?* ค้นจาก https://www.bot.or.th/Thai/ResearchAndPublications/DocLib_/Article_29Oct2019.pdf
- เที่ยวระยอง, สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดระยอง. (2562). *ชุมชนท่องเที่ยวเชิงเกษตรและวัฒนธรรมบ้านวังหว้า*. ค้นจาก http://www.surprise-rayong.com/th/travel_rayong/

พันธุ์ไม้ในพระจุลสารราชฐาน. (มปป.) *ประวัติศาสตร์พระจุลสารราชฐาน*. ค้นจาก

<http://www.botany.sc.chula.ac.th/plantssichang>

ระบบค้นหาข้อมูลประเทศไทย. (มปป.) *ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี บ.กลาง ก.คำหู่*. ค้นจาก

<https://th.worldorgs.com/แคตตาล็อกอำเภอเมืองชลบุรี/ศูนย์ชุมชน/ชุมชนท่องเที่ยวotopนวัตวิถี-บกลาง-คคำหู่#>

ระยอง ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี. (2561). *ระยองชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี บ้านเขามะพูด*. ค้นจาก

<https://www.youtube.com/watch?v=YmQYK43Ozoc>

ระยอง ชุมชนท่องเที่ยว. (2562). *3 เส้นทางเที่ยวชุมชน ระยอง ต้องลองมา OTOP นวัตวิถี*. ค้นจาก

<https://www.youtube.com/watch?v=fqoNcamQ3DA>

ศูนย์การเรียนรู้ฯ บ้านหัวลำพู, สำนักงาน กปร. (มปป.) *จังหวัดฉะเชิงเทรา “บ้านหัวลำพู”*. ค้นจาก [https://rdpb-](https://rdpb-2.appspot.com/download/)

[2.appspot.com/download/](https://rdpb-2.appspot.com/download/)

สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดชลบุรี. ค้นจาก <http://www.chonburimots.go.th/>

สำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก. (2561). *แผนปฏิบัติการพัฒนาและส่งเสริมการ*

ท่องเที่ยวในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก. ค้นจาก <https://www.eeco.or.th/content/touristplan>

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.). (2555). *ศูนย์การเรียนรู้เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ร.ก.ส. ต้นแบบบ้านหัวลำพู*. ค้นจาก

<https://projects.rdpb.go.th/studyCenter/5527438226358272>

สำนักงานจังหวัดชลบุรี. (มปป.). *แผนพัฒนาจังหวัดชลบุรี 4 ปี (พ.ศ. 2561-2565) ฉบับทบทวนประจำปีงบประมาณ*

2562. ค้นจาก <http://www.chonburi.go.th/>

สำนักงานจังหวัดระยอง. (2562). *สรุปข้อมูลจังหวัดระยอง*. ค้นจาก <http://123.242.173.8/v2/images/raiyongdata62.pdf>

สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา. (2563). *หนังสือราชการ เรื่อง โครงการพัฒนาศักยภาพชุมชนท่องเที่ยว*

OTOP นวัตวิถี (ลงวันที่ 6 ตุลาคม 2563). ค้นจาก https://chachoengsao.cdd.go.th/wp-content/uploads/sites/9/2020/10/Scan_0001_06-10-2563_1634.pdf

สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดระยอง. (2561). *18 กันยายน 2561 เปิดชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี บ้านทับตอง ม.6*

ต.ปลวกแดง จ.ระยอง. ค้นจาก <https://rayong.cdd.go.th/2018/09/22/18>

สำนักงานสถิติจังหวัดชลบุรี. (มปป.). *รายงานวิเคราะห์สถานการณ์จังหวัดชลบุรี*. ค้นจาก

http://osthailand.nic.go.th/masterplan_area/userfiles/file%20Download/Report%20Analysis%20Province/รายงานวิเคราะห์สถานการณ์จังหวัดชลบุรี.pdf

สำนักบริหารยุทธศาสตร์ กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออก. (2561). *แผนพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคตะวันออก (ชลบุรี ระยอง*

จันทบุรี ตราด) พ.ศ. 2561-2564. ค้นจาก www.eastosm.com

แหล่งท่องเที่ยวชุมชนชายฝั่งทะเลตะวันออก. (2557). *แหล่งท่องเที่ยวชลบุรี*. ค้นจาก [http://www.gi-](http://www.gi-cbt.buu.ac.th/chonburi.php)

[cbt.buu.ac.th/chonburi.php](http://www.gi-cbt.buu.ac.th/chonburi.php)

องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน). (2564). *สถานที่ท่องเที่ยวและ*

กิจกรรมที่น่าสนใจ. ค้นจาก <http://www.cbtthailand.dasta.or.th/webapp/searchResult/>

องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน). *Smart dasta app*. ค้นจาก

<https://smartdastaapp.dasta.or.th/place/391>

องค์การบริหารส่วนตำบลคลองกู่ อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี. (2562). *แนะนำสถานที่ท่องเที่ยว*. ค้นจาก

<https://klongkiew.go.th/public/list/data/detail/id/3034/menu/1240/page/1>

องค์การบริหารส่วนตำบลโคกขี้หนอน อำเภอนาทอง จังหวัดชลบุรี. (2561). *แหล่งท่องเที่ยว*. ค้นจาก

<http://www.khokkheenhon.go.th/travels/index.php>

Dickman, Sharron. (1997). *Tourism: an introductory text* (3rd ed.). Rydalmere NSW Australia: Hodder Education.

Wenjie Xiao and Changguo Xiang. (2016). Overview of Tourism Data Mining in Big Data Environment. *Journal of Advances in Computer Science Research*. 59. Retrieved from

https://www.researchgate.net/publication/329627813_Data_analysis_and_forecasting_of_tourism_development_in_Ukraine.

Y. Ram, P. Björk, A. Weidenfeld. (2016). Authenticity and attachment of major visitor attractions. *Journal of Tourism Management*. 52, 110-122. Retrieved from www.elsevier.com/locate/tourman.